

AGENDA MICRO-ONDERNEMERSCHAP

1. Inleiding

In deze Agenda Micro-ondernemerschap worden de hoofdlijnen van het college geschetst om in de komende jaren de groep micro-ondernemers (bedrijven met maximaal 10 werknemers¹) in Den Haag beter voor te bereiden op het ondernemerschap. Het doel is de slagingskans en groeimogelijkheden van ondernemers te vergroten met als resultaat het stimuleren van nieuw ondernemerschap en bijbehorende werkgelegenheid, een daling van het uitvalpercentage en meer uitstroom uit de bijstand in de vorm van zelfstandig ondernemerschap.

2. Micro-ondernemers en vier sporen

Het aantal bedrijven in Den Haag is de afgelopen jaren fors gestegen². Opvallend is de groei van het aantal eenmansbedrijven of zelfstandigen zonder personeel (zzp'ers), van ruim 27.000 in 2011 naar meer dan 36.000 in 2016 (+ 35%). Ook het aantal bedrijven met 2 tot 10 werknemers neemt toe, van 7.135 in 2011 naar 7.324 in 2016. Veel van deze micro-ondernemers hebben moeite om hun bedrijf levensvatbaar te maken en te houden en hebben zeker in de startfase en eerste jaren behoefte aan informatie, advies, begeleiding of ondersteuning. De gemeente vindt micro-ondernemers belangrijk want zij bepalen voor een groot deel de vitaliteit in de Haagse wijken en wil hen tegemoet komen met deze Agenda Micro-ondernemerschap. Er zijn vier sporen uitgewerkt (Voorbereiden, Ondernemen, Markt en Huisvesting).

In deze Agenda wordt aangegeven welke fundamentele veranderingen ten grondslag liggen aan de groei van ondernemerschap in de stad, de redenen die daar verantwoordelijk voor zijn, de doelgroep en de doelstellingen van deze Agenda én een beschrijving van de vier sporen die erop gericht zijn om nieuw ondernemerschap en werkgelegenheid te stimuleren, om het uitvalpercentage onder de micro-ondernemers omlaag te brengen en om meer uitstroom uit de bijstand te stimuleren. Hierbij dient wel te worden opgemerkt dat positief ontmoedigen van startende micro-ondernemers in een aantal gevallen ook tot de acties hoort.

3. Fundamentele veranderingen

Op 18 juli 2007 werd de Vestigingswet volledig afgeschaft. Startende ondernemers hadden vanaf die tijd geen diploma's meer nodig om een bedrijf te starten en de verwachting was dat er meer ruimte zou ontstaan voor ondernemerschap, concurrentie en werkgelegenheid. Tien jaar later kan de conclusie worden getrokken dat die verwachting - zeker wat betreft het aantal ondernemers - meer dan is uitgekomen. De Haagse pilot 'Ondernemend uit de bijstand' (RIS 294914) laat ook zien dat ondernemerschap niet langer wordt geassocieerd met alleen een economisch motief (geld verdienen), maar dat zelfontplooiing, vormgeven van eigen ideeën, emancipatie van bevolkingsgroepen en de mogelijkheid om te klimmen op de maatschappelijke ladder, steeds belangrijker worden.

De rol van ondernemerschap is niet alleen fundamenteel veranderd doordat nieuwe generaties een andere invulling willen geven aan hun leven. Wij zien nieuwe vormen van ondernemerschap ontstaan: een toenemende belangstelling voor kleinere ondernemingen, zelfstandig ondernemen zonder personeel, ondernemen combineren met betaald werk/uitkering, parttime ondernemen en sociaal ondernemen. Economische ontwikkelingen (automatisering, digitalisering, robotisering) versterken die trend. Deze veranderingen zorgen ervoor dat het economisch profiel van vooral de steden in hoog tempo aan het veranderen is.

¹ Het midden- en kleinbedrijf (MKB) bestaat uit ondernemingen met maximaal 250 werknemers. Middelgrote bedrijven hebben minder dan 250 werknemers, kleine bedrijven hebben minder dan 50 werknemers en micro-ondernemers hebben minder dan 10 werknemers in dienst.

² Werkgelegenheidsmonitor 2016.

Veranderingen die van invloed zijn op de rol van gemeenten in relatie tot de stedelijke economie, maar die ook in toenemende mate zichtbaar worden in andere sectoren van de samenleving zoals in het onderwijs. Werden studenten voornamelijk opgeleid voor een baan in loondienst, de afgelopen jaren wordt in toenemende mate de nadruk gelegd op ondernemend gedrag, een positieve houding ten aanzien van ondernemerschap en het goed voorbereid starten van een eigen bedrijf.

Het gevolg van deze ontwikkelingen is dat Nederland steeds meer inwoners telt die zich inschrijven als ondernemer in het handelsregister van de Kamer van Koophandel (KvK). En de inwoners van de grote steden, waaronder Den Haag, zijn hier koploper in.

De gemeente wil inspelen op die veranderingen door na te denken over vorm en inhoud van haar economisch beleid en met welke partners in de stad dat beleid in de praktijk tot uitvoering wordt gebracht. In deze Agenda Micro-ondernemerschap wordt aangegeven op welke wijze Den Haag vorm geeft aan haar rol bij het stimuleren van de lokale economie en het bieden van economisch en sociaal perspectief aan haar inwoners.

4. Waarom een Agenda Micro-ondernemerschap?

Er zijn drie redenen die ten grondslag liggen aan deze Agenda Micro-ondernemerschap. De eerste reden is de groei van het aantal ondernemers in de stad. Geboren ondernemers zijn nu eenmaal zeldzaam en een visie en goede voorbereiding op het ondernemerschap zijn essentieel. De tweede reden is hierboven al aangestipt: ondernemerschap vervult niet alleen een economische functie maar in toenemende mate ook een sociaal-maatschappelijke functie. De derde reden is de behoefte van de gemeente zelf en organisaties in de stad om de krachten te bundelen en om gezamenlijk beter vorm en inhoud te geven aan de ontwikkeling van ondernemerschap.

Ik wil hier graag een kapsalon beginnen. Oké, maar wist u al dat er al twaalf kappers zitten? O, maar zou ik dan ook een supermarkt kunnen beginnen?

5. Doelgroep van de Agenda Micro-ondernemerschap

Een belangrijke aanleiding van deze Agenda Micro-ondernemerschap is de eerder beschreven veranderende rol van ondernemerschap en de daarmee gepaard gaande groei van het aantal ondernemers in de stad³. Een groei die vooral zichtbaar is bij de categorie zzp'ers. Van de ruim 44.000 bedrijven die staan ingeschreven in het handelsregister behoren er meer dan 36.000 tot deze categorie. Daardoor lijkt het voor de hand te liggen om een aparte Agenda voor deze doelgroep op te stellen, maar er is voor gekozen om ook de ondernemer met maximaal 10 werknemers onderdeel te laten uitmaken van deze Agenda.

Zzp'ers en bedrijven met maximaal 10 werknemers verschillen maar op één onderdeel van elkaar: de zorg voor personeel en alles wat daarmee samenhangt. Zzp'ers en micro-ondernemers hebben verder dezelfde positie en dezelfde opgaven als het gaat om de levensvatbaarheid en continuïteit van hun bedrijf. Zelfs in het Burgerlijk Wetboek is per 1 november 2015 bepaald dat er voor micro-ondernemers minder regels gelden voor de jaarverslaglegging (beperkte balans en winst- en verliesrekening). De keuze om voor de groep micro-ondernemers een Agenda op te stellen betekent in de praktijk een Agenda voor bijna alle ondernemers in de stad. Van de in totaal ruim 44.234 ingeschreven ondernemingen behoren er 43.907 tot de categorie micro-ondernemer. De overige 327 bedrijven in Den Haag die staan ingeschreven in het handelsregister hebben meer dan 10 werknemers in dienst. De doelgroep van deze Agenda Micro-ondernemerschap bestaat daardoor uit vrijwel alle bedrijven die zijn gevestigd in de gemeente Den Haag. De gemeente zet zich daarnaast met het Actieprogramma Sociaal Ondernemerschap⁴ in voor het vergroten van de maatschappelijke impact van sociaal ondernemers. Deze Agenda Micro-ondernemerschap speelt hierbij tevens een belangrijke rol.

³ Een tweede aanleiding is het grote uitvalpercentage van startende ondernemers.

⁴ RIS295793

6. Groei van het aantal ondernemers

In Den Haag is het aantal ingeschreven bedrijven in het handelsregister fors gestegen: van ruim 34.000 in 2011 naar meer dan 44.000 in 2016. Wat opvalt is de sterke stijging van het aantal eenmansbedrijven (of zzp'ers⁵): van 27.083 in 2011 naar 36.583 in 2016, een toename van 9.500 (35%). Ook het aantal bedrijven met 2 tot 10 werknemers neemt – al is het in zeer beperkte mate – toe: van 7.135 in 2011 naar 7.324 in 2016. Tabel 1 op de volgende bladzijde laat de ontwikkeling van het aantal vestigingen in Den Haag in de periode 2011 – 2016 zien.

Tabel 1: Aantal ingeschreven bedrijven in het handelsregister

Jaar	Eenmanszaak	2 – 9 werknemers	10 – 49 werknemers	50 – 200 werknemers	> 200 werknemers	Totaal
2011	27.083	7.135	335	32	8	34.593
2012	28.710	7.205	318	36	8	36.277
2013	30.678	7.242	302	29	9	38.260
2014	32.349	7.277	300	30	12	39.968
2015	34.109	7.277	300	29	12	41.727
2016	36.583	7.324	286	30	11	44.234

In 2016 is bijna 83% van het totaal aantal vestigingen een eenmansbedrijf en 99% behoort tot de categorie micro-onderneming. De meeste micro-ondernemers zijn actief in de zakelijke dienstverlening (36%), de handel (21%) en de industrie, bouw en vervoer (18%) en zijn vooral geconcentreerd in het Geuzen- en Statenkwartier, Zeeheldenkwartier, Duinoord en Archipelbuurt. De micro-ondernemers in de sectoren ambacht, bouw en vervoer zijn vooral te vinden in Rustenburg en Oostbroek, Transvaal, Schilderswijk, Laakkwartier en Valkenboskwartier⁶.

7. Wat veroorzaakt de groei?

In het coalitieakkoord Vertrouwen op Haagse Kracht 2014 – 2018 is de doelstelling opgenomen om 10.000 banen te creëren, waarvan 3.000 voor Hagenaars in de bijstand (door Social Return, banenafpraak en nieuw beschut werk). Het realiseren van die doelstelling is niet eenvoudig door de structuur van de Haagse economie (mede door de bezuinigingen bij de rijksoverheid), door mondiale ontwikkelingen (digitalisering, flexibilisering) en door rijksregelgeving⁷ waardoor de rol van het MKB als banenmotor steeds meer onder druk komt te staan.

De flexibilisering van de arbeidsmarkt gecombineerd met fiscale faciliteiten voor ondernemers (startersaftrek, zelfstandigenaftrek, MKB-winstvrijstelling) en de Verklaring Arbeidsrelatie (op 1 mei 2016 vervangen door de wet Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties) zijn er mede verantwoordelijk voor dat bedrijven het risico om te veel personeel in dienst te hebben, kunnen minimaliseren door het creëren van een flexibele schil door het inhuren van flexibele arbeidskrachten. Bedrijfstakingen als de zorg en de bouw zijn daar voorbeelden van. Het gevolg is dat de kans op betaald werk in toenemende mate verschuift van een vast dienstverband naar een flexibel dienstverband in de vorm van uitzendwerk, payroll-constructies maar ook door de inhuur van zzp'ers.

Ik ben ontslagen, maar mijn werkgever zei dat als ik mijzelf inschrijf als zelfstandige, dat ik dan weer terug kan komen.

⁵ In het handelsregister wordt de omschrijving zelfstandige zonder personeel niet gebruikt maar wordt voor een onderneming met één werknemer de omschrijving eenmansbedrijf gebruikt. De reden is dat de term zzp juridisch, als rechtsvorm, geen betekenis heeft.

⁶ Dienst Stedelijke Ontwikkeling, Afdeling Onderzoek, december 2016.

⁷ De loondoorbetalingsverplichting van 52 naar 104 weken (Wet Verlenging Loondoorbetaling bij ziekte) en de Wet Werk en Zekerheid (Flexwet) zijn er mede debet aan dat werkgevers aarzelen met het in dienst nemen van vast personeel.

Het gevolg van deze ontwikkeling is dat een deel van de Hagenaars die een eigen bedrijf start niet de ambitie heeft om te groeien en werknemers in dienst te nemen; voor een andere groep is het ondernemerschap geen bewuste keuze omdat zij bijvoorbeeld na ontslag (bouw, zorg, logistiek, banken) geen baan in vaste loondienst meer kunnen vinden. Bij het bieden van perspectief op betaalde arbeid is het daarom in toenemende mate noodzakelijk om niet alleen de mogelijkheden van een vast dienstverband in ogenschouw te nemen, maar om ook de kansen van ondernemerschap in de vorm van het zzp-schap serieus te overwegen. De pilot 'Ondernemend uit de bijstand' is daar een goed voorbeeld van.

In de praktijk betekent deze verschuiving op de arbeidsmarkt dat de rol van de gemeente er een extra dimensie bij krijgt: niet alleen aandacht voor het creëren van gunstige randvoorwaarden in de stad om te ondernemen in het grotere MKB, maar een actieve rol bij het stimuleren en faciliteren van nieuwe vormen van ondernemen. Daarvoor is het ook belangrijk om aandacht te besteden aan het ontwikkelen van ondernemersvaardigheden en –kwaliteiten die daarop aansluiten om levensvatbare micro-ondernemingen van de grond te laten komen.

8. Hoe vergaat het de ondernemers?

Gevestigde en nieuwe ondernemers zijn lang niet allemaal succesvol. Het ontbreekt vaak aan een visie en goede voorbereiding op het ondernemerschap. Bij een fors deel van de startende zzp'ers en micro-ondernemers ontbreekt het aan een visie bij het opzetten van een eigen bedrijf en wordt onvoldoende geïnvesteerd in een goede voorbereiding. Uit gespreken blijkt dat veel (startende) ondernemers de beschikbare ondersteuning niet voldoende weten te vinden. Naast kennis speelt ook de economie een belangrijke rol: zijn er genoeg opdrachten te verwerven? Zitten de ondernemers voldoende in de (lokale) netwerken? Dit blijkt lang niet altijd het geval. En voor een belangrijk deel van de ondernemers speelt zeker in een volle stad als Den Haag mee dat het vinden van voor hen betaalbare kleinschalige huisvesting soms lastig is.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat binnen vijf jaar meer dan de helft van de ondernemers al dan niet gedwongen weer stopt met het ondernemerschap.

9. Doelstellingen Agenda Micro-ondernemerschap

Eerder is aangegeven dat de rol van ondernemerschap fundamenteel is veranderd. Het vervult niet alleen een economische functie maar in toenemende mate ook een sociaal-maatschappelijke functie waardoor het gemeentelijk economisch beleid - naast het stimuleren van de lokale economie - ook een rol speelt bij het bieden van economisch en sociaal perspectief aan de inwoners van de stad, samen met diverse partners in de stad. Deze agenda is bedoeld ter versterking van de bestaande dienstverlening. Vanuit dit perspectief streeft deze Agenda Micro-ondernemerschap ernaar om de volgende doelstellingen vorm en inhoud te geven:

1. De aankomende starters beter voorbereiden op het ondernemerschap;
2. De gestarte ondernemers bij het op orde brengen van hun bedrijf beter toegang te geven tot de beschikbare (en te verbeteren) faciliteiten;
3. De toegang tot de markt voor micro-ondernemers vergroten en
4. De mogelijkheden voor betaalbare huisvesting vergroten.

10. Vier sporen

De traditionele gemeentelijke rol op het terrein van de economie is het optimaliseren van de economische structuur van de stad. De belangrijkste pijlers daarvan zijn informatievoorziening en de aanwezigheid van kwalitatief voldoende huisvesting. Deze Agenda past in die lijn, maar aangepast aan de nieuwe omstandigheden en geïntensiveerd. Dit gebeurt langs vier sporen die aansluiten op de vier doelstellingen:

- Spoor 1: Voorbereiden
- Spoor 2: Ondernemen
- Spoor 3: Markt
- Spoor 4: Huisvesting

Hoewel het aparte sporen zijn, is bij een aantal initiatieven sprake van een overlap. Dit geldt met name voor de sporen 1 en 2.

11. Spoor 1: Voorbereiden

Eerder is al geconstateerd dat het bij een fors deel van de startende ondernemers ontbreekt aan een visie bij het opzetten van een eigen bedrijf en dat zij onvoldoende investeren in een goede voorbereiding. Die constatering is voldoende reden om meer aandacht te besteden aan ondernemersvaardigheden en –kwaliteiten en bij het ontwikkelen daarvan kan niet vroeg genoeg begonnen worden. Uitgangspunt hierbij is dat de ondersteuning is gericht op kansrijke (startende) ondernemers.

De Haagse Hogeschool zet al jaren in op het opleiden en ondersteunen van ondernemend talent met diverse minoren en onderzoek van haar lectoraten en heeft de ambitie te excelleren op dit gebied door het bedrijfsleven hier actief bij te betrekken, maar ook door een nog nauwere samenwerking met de gemeente Den Haag en het maken van een verbinding tussen onderwijs en praktijk.

Deze ambitie heeft geleid tot de wens van de Haagse Hogeschool om met de gemeente Den Haag samen te werken met als doel het opzetten van een gezamenlijk programma waarin diverse aspecten, die zelfstandig ondernemen en ondernemerschap bevorderen, zijn opgenomen. Deze samenwerking zal worden vastgelegd in een intentieverklaring die in de tweede helft van 2017 door beide partijen wordt ondertekend om begin 2018 te kunnen starten met de uitvoering van het project ‘De Haagse Zaak’⁸.

De toekomst van Nederland valt of staat met het ondernemerschap van de jongeren van nu. Daarom is het van belang dat binnen het onderwijs meer aandacht komt voor ondernemerschap. Zo verbreden we het toekomstperspectief voor hun latere loopbaan. Of dat nu is als ondernemer of als ondernemende werknemer.

Arko Veegkind, directeur stichting Jong Ondernemen, 2013.

11.1 De Haagse Zaak

In Rotterdam is al een aantal jaren De Rotterdamse Zaak actief waar jaarlijks rond de 300 ondernemers gebruik maken van de dienstverlening. Inmiddels zijn diverse andere steden ook gestart met dit concept. De Haagse Zaak is een leerwerkbedrijf waarin studenten in de praktijk ervaring opdoen onder leiding van een coördinator en met hulp van het Ondernemersklankbord (OKB).

De planning is dat begin 2018 het project daadwerkelijk van start gaat. In de eerste fase wordt begonnen met het ondersteunen van Haagse ondernemers die problemen hebben met de bedrijfsvoering van hun onderneming (op orde brengen van de administratie). Na de selectie van de kandidaten (door de Afdeling Zelfstandigen van de gemeente Den Haag) worden de kandidaten die gemotiveerd zijn om het traject te volgen doorverwezen naar De Haagse Zaak. Vervolgens worden afspraken gemaakt met de deelnemers over de behoefte aan ondersteuning (training in vaardigheden als marketing, acquisitie, financiële administratie) en wordt invulling gegeven aan het traject dat drie tot zes maanden duurt.

⁸ De Haagse Zaak is een werktitel. Door de deelname van gemeenten in de regio (de gemeente Delft is al partner) wordt overwogen om de naam De Haaglandse Zaak te gebruiken.

In de praktijk wordt de organisatie van De Haagse Zaak opgepakt door vijf 3^e-jaars studenten (Bedrijfseconomie en Commerciële Economie) onder leiding van een docent en een coördinator. Het secretariaat wordt bezet door MBO-studenten van het ROC Mondriaan. De kosten die voor rekening van de gemeente komen zijn: huisvesting van de drie partners⁹, apparatuur, stagevergoedingen en vergoedingen voor het OKB (€ 250,- per deelnemer). Er vinden gesprekken plaats om het pakket te verbreden, onder andere met een gunstig tarief voor verzekeringen (arbeidsongeschiktheidsverzekering, aansprakelijkheidsverzekering).

De Haagse Zaak heeft niet de intentie om te concurreren met andere (commerciële) partijen. Daarom is een scherp pakket van eisen opgesteld waaraan een ondernemer moet voldoen om in aanmerking te komen voor deelname. Na een succesvolle invoering van de eerste fase zal de samenwerking worden verbreed om ook startende Haagse micro-ondernemers te kunnen ondersteunen en kunnen ook andere organisaties als het Haagse Ondernemershuis in het project worden opgenomen. Ook vinden gesprekken met gemeenten in de regio plaats die gebruik willen gaan maken van de faciliteiten van De Haagse Zaak.

Het is de bedoeling dat na de opstartfase in de loop van 2018 ook de volgende projecten onder de paraplu van De Haagse Zaak worden uitgevoerd:

- *Belastingaangifte*: met de Haagse Hogeschool worden de mogelijkheden verkend om in de maanden maart en april de belastingaangifte voor micro-ondernemers door studenten te laten voorbereiden zodat een AA accountant er minder werk aan heeft (dus minder kosten voor de ondernemer);
- *Stroomlijnen bedrijfsvoering*: met de Haagse Hogeschool wordt onderzocht of het mogelijk is om de bedrijfsvoering van micro-ondernemingen met groeipotentie te laten doorlichten. Het doel is het organiseren van een coachingstraject voor talentvolle ondernemers en biedt een jaar coaching aan op het gebied van persoonlijke ontwikkeling en ondernemerschap aan jong talent. Gedurende dit jaar krijgt een jonge ondernemer van een bestaand bedrijf intensieve begeleiding bij het stroomlijnen van de bedrijfsvoering door de meest getalenteerde studenten van de Haagse Hogeschool en
- *Win een businessplan*: micro-ondernemers met goede plannen en die op zoek zijn naar externe financiering komen hier alleen voor in aanmerking als zij een businessplan kunnen overleggen. Veel micro-ondernemers hebben niet de kennis en ervaring om zelfstandig een businessplan op te stellen. De vergoeding die door commerciële aanbieders wordt gevraagd (minimaal € 1.100,-) kan vaak niet door deze ondernemers worden opgebracht. Overwogen wordt om in 2018 een competitie uit te schrijven waarbij 50 micro-ondernemers die op zoek zijn naar externe financiering een financiële bijdrage krijgen om hun concept-businessplan te laten opstellen door een externe partij onder supervisie van De Haagse Zaak.

12. Spoor 2: Ondernemen

Ook als een ondernemer goed voorbereid is gestart, dan loopt deze tegen tal van onverwachte vraagstukken aan. Dan kunnen meerdere instanties helpen. Zowel vanuit de gemeente als vanuit het georganiseerde bedrijfsleven zelf. Het is zaak om deze ondersteuning beter onder de aandacht te brengen van de ondernemers en de onderlinge afstemming tussen die organisaties te versterken. Daarvoor worden de volgende initiatieven doorgezet en/of geïntensiveerd.

⁹ Locaties die in aanmerking komen zijn een ruimte in de Haagse Hogeschool, een locatie in de buurt van de Haagse Hogeschool (waarmee wellicht ook een start kan worden gemaakt met het stimuleren van spin-offs vanuit de Haagse Hogeschool) of een andere goed bereikbare locatie in de stad.

12.1 Gemeente Den Haag

De gemeentelijke informatievoorziening aan ondernemers wordt op drie manieren vormgegeven: click (www.denhaag.nl), call (14070) en face. De afgelopen jaren is grote vooruitgang geboekt bij de eerste twee voorzieningen: het onderdeel Bedrijven en Instellingen op de gemeentelijke site is gestroomlijnd waardoor er meer dan in het verleden sprake is van een zogenaamde toptakensite en het kennisniveau van de medewerkers van het Klant Contact Centrum (KCC) is op een dusdanig hoog niveau gebracht dat een groot deel van de ondernemers die contact zoekt met de gemeente in één keer kan worden geholpen door het KCC.

Bij het onderdeel face springen er twee voorzieningen uit: de dienstverlening van het Ondernemersportaal en de verschillende informatiebijeenkomsten die door de gemeente zelf of in samenwerking met partners worden georganiseerd.

12.2 Ondernemersportaal

In 2016 is gestart met het geven van een extra impuls aan de communicatie door het Ondernemersportaal om de ondernemers in de stad te informeren over haar ondersteunende rol. Als onderdeel van deze Agenda Micro-ondernemerschap zullen in 2017/2018 de volgende acties worden uitgevoerd:

- Onderzoek naar de mogelijkheden om op het adres waar ook de KvK tegenwoordig is gevestigd (Koninginnegracht 13) een aantal dagdelen in de week een ruimte te huren zodat ondernemers die zich inschrijven bij de KvK direct kunnen worden geholpen met gemeentelijke informatievoorziening;
- Bij de communicatie vanuit het Ondernemersportaal zal meer dan in het verleden de nadruk worden gelegd op de behoeften van micro-ondernemers. Het gaat daarbij bijvoorbeeld over informatie over lokale broodfondsen¹⁰, maar ook over informatie voor micro-ondernemers die willen doorgroeien (loonkostensubsidies, STiP-banen).

Ik heb geen arbeidsongeschiktheidsverzekering nodig. Bovendien kost dat veel te veel. Het zal wel loslopen. Denk ik...

12.3 Haags Ondernemershuis

Het Haags Ondernemershuis is hét aanspreekpunt voor ondernemers in Den Haag. Ondernemers kunnen langs komen met al hun vragen over ondernemen en gebruik maken van diverse diensten en producten als een belastingsprekeur, financieel en juridisch advies en kantoor- en vergaderruimte. Partners in Nieuw Ondernemerschap (PINO) organiseert met enige regelmaat gratis themabijeenkomsten over onderwerpen als belastingen, internationale handel, financiering en vergunningen.

Het Haags Ondernemershuis blijft de komende jaren een belangrijke partner van de gemeente bij het ondersteunen van de micro-ondernemers. Vanaf 2017 zal financiële ondersteuning niet meer plaatsvinden in de vorm van een exploitatiesubsidie maar in de vorm van een gemeentelijke bijdrage voor de projecten die door het Ondernemershuis worden uitgevoerd. Ook wordt verkend of aansluiting bij De Haagse Zaak mogelijk is door gezamenlijke huisvesting in de buurt van de Haagse Hogeschool. Door de fysieke aanwezigheid van diverse organisaties (Haagse Hogeschool, Ondernemersportaal, Ondernemersklankbord, Ondernemershuis) kan vanaf de start van het project een centrum ontstaan dat én een rol kan spelen bij het stimuleren van spin-offs én bij het ondersteunen van micro-ondernemers én interactie tussen studenten en micro-ondernemers tot stand kan brengen.

¹⁰ Een broodfonds is een nieuwe arbeidsongeschiktheidsvoorziening, ontwikkeld door en voor zelfstandig ondernemers. Groepen zelfstandigen spreken af om elkaar bij arbeidsongeschiktheid met schenkingen te steunen. Broodfondsen bieden een oplossing naast arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (AOV's). Broodfondsen zijn betaalbaar, kleinschalig, transparant en solidair.

In 2017 zal door het Haags Ondernemershuis een aantal nieuwe projecten aan het aanbod worden toegevoegd:

- *Ondernemershuis gaat virtueel*: een online platform met een dertigtal digitale/virtuele films over veel gestelde ondernemersvragen, zoals: Starten van een horecabedrijf, vergunningen, rechtsvormen, algemene verkoop- en leveringsvoorwaarden, contracten, huisvesting, financiering, ondernemingsplan, bedrijfsbeëindiging en bedrijfsovername. Partners bij dit project zijn: Ondernemersportaal, Belastingdienst, Werkgevers Service Punt (WSP), Bureau Zelfstandigen en Den Haag op Maat;
- *Welkom in Den Haag ondernemers toolkit*: bedoeld om ondernemers welkom te heten in de stad. Bevat een wegwijzer (print en digitaal) met tips en praktische informatie voor alle ondernemers die zich recent in Den Haag hebben gevestigd (of gaan vestigen) met allerhande informatie over vergunningen, meldpunten (graffiti, openbare ruimte), BIZ-verenigingen en netwerkorganisaties, regelingen, personeel, stagiaires, financiering, trainingen, workshops, belastingen, parkeervergunningen, et cetera. Samenwerking met gemeente Den Haag, WSP/SPA, Regioregisseur, ROC Mondriaan, Johan de Witt Scholengroep, HHS, IVWO);
- *Ondernemers Bootcamp*: acht keer per jaar vijf modules van twee uur om ondernemersvaardigheden een 'kick' te geven en ondernemers weer bij de les te brengen. Modules: ondernemers DNA, marketing & communicatie, financiële en juridische aspecten, exploitatie en organisatie, klant/markt/onderscheidend vermogen;
- *Haags ondernemerskwartiertje*: gratis korte adviesgesprekken van maximaal 15 minuten waar ondernemers online (Skype, chat, WhatsApp) of telefonisch snel antwoord krijgen op een specifieke vraag of probleem;
- *ZZP Coöperatie/Broodfonds*: opzetten van een coöperatie voor Haagse ZZP'ers voor gezamenlijk regelen van financiële oplossingen voor (tijdelijke) arbeidsongeschiktheid en onderlinge (micro)financiering en
- *B-2-B opdrachtenprikbord*: digitaal prikbord om de vraag naar en het aanbod van werk, producten en diensten met elkaar te matchen.

12.4 Samenwerking gemeentelijke diensten

De samenwerking tussen de dienst Stedelijke Ontwikkeling (DSO) die zich richt op het optimaliseren van het ondernemersklimaat en de dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) die zich richt op het stimuleren van sociaal ondernemerschap en het optimaliseren van individuele ondernemersvaardigheden en –kwaliteiten is noodzakelijk om maatwerk te kunnen leveren. De samenwerking zal worden geïntensiveerd. Hagenaars met een kwetsbare positie op de arbeidsmarkt vinden in toenemende mate onderdak bij sociaal ondernemers, voor wie deze agenda ook van toepassing is. Wederzijdse kennis van beschikbare gemeentelijke voorzieningen is - zoals het voorbeeld in het tekstblok laat zien - een noodzakelijke voorwaarde om dat maatwerk te kunnen leveren.

12.5 Samenwerking met partners in de stad

De samenwerking met de Haagse Hogeschool in het kader van De Haagse Zaak biedt de mogelijkheid om tot een gestroomlijnde infrastructuur te komen die gericht is op individuele ondersteuning van ondernemers in de stad. In de loop van de tijd is het voor veel ondernemers en potentiële starters onduidelijk tot welke dienst zij zich moeten wenden voor informatie, advies, begeleiding of ondersteuning. Naast gemeentelijke voorzieningen als het Ondernemersportaal, WSP Zelfstandigen, Schulphulpverlening en Steenworp kunnen ondernemers zich – naast commerciële voorzieningen – ook wenden tot het

Een voorbeeld:

Ondernemers die in de problemen komen en op zoek gaan naar gemeentelijke ondersteuning kunnen zich wenden tot het Ondernemersportaal, maar ook tot de afdeling Zelfstandigen of Schuldhulpverlening. Het Ondernemersportaal kan (bijvoorbeeld via Steenworp) een rol spelen bij het vinden van nieuwe huisvesting en SZW bij het op orde brengen van de boekhouding als voorwaarde voor het verkrijgen van een lening uit het Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen (Bbz).

Ondernemershuis, het Ondernemersklankbord (OKB), het Innovation Quarter, de KvK en het Instituut Midden- en Kleinbedrijf (IMK¹¹). Voor een startende ondernemer of voor een ondernemer met een goed plan of een ondernemer die op zoek is naar ondersteuning is het niet altijd duidelijk welke organisatie welke ondersteuning kan verlenen. De diverse partijen zijn ook niet altijd op de hoogte van elkaars (aanvullende of overlappende) ondersteuningsmogelijkheden. De gemeente zal samen met het georganiseerde bedrijfsleven onderzoeken of één en ander efficiënter kan worden georganiseerd, of krachten kunnen worden gebundeld en hoe de zichtbaarheid naar de ondernemers kan worden verbeterd. Speciaal voor sociaal ondernemers is onlangs in samenwerking met de Social Club Den Haag de Social Hub Den Haag opgezet, die moet zorgen voor een eenduidig startpunt voor iedere ondernemer die stappen wil zetten op het gebied van sociaal ondernemerschap. Vanuit de Social Hub kan worden doorverwezen naar de hierboven genoemde voorzieningen.

Met de eerder beschreven start van De Haagse Zaak zullen in de eerste fase drie organisaties (gemeente Den Haag, Haagse Hogeschool en OKB) de krachten bundelen en gezamenlijk gehuisvest worden. Na een succesvolle invoering van de eerste fase zal de samenwerking worden verbreed om ook startende Haagse micro-ondernemers te kunnen ondersteunen en zullen naast gemeenten uit de regio ook andere organisaties in de projectorganisatie worden opgenomen. Uiteindelijk kan dit leiden tot een transparante infrastructuur van organisaties die diensten kunnen leveren aan bestaande en nieuwe micro-ondernemers op terreinen als informatie, financiering, huisvesting, opleiding en ondersteuning.

13. Spoor 3: Markt

Veel beginnende ondernemers hebben slecht zicht op de markt voor hun product, op hun concurrenten of op collega-ondernemers waarmee samenwerking mogelijk is. Door netwerkbijeenkomsten te bezoeken kan dat zicht op de markt laagdrempelig en snel worden vergroot. De gemeente ondersteunt initiatieven daartoe en zal zelf ook initiatieven nemen.

13.1 Haags Ondernemershuis

Door het Haags Ondernemershuis zijn de afgelopen jaren diverse initiatieven opgezet zoals de ZPP-parade (een B-2-B-beurs waar micro-ondernemers zich kunnen presenteren en een zakelijke relatie met elkaar aan kunnen gaan), de Haagse Ondernemersweek (gratis informatieve workshops voor Haagse ondernemers, inclusief netwerken) en de Coffee Pitch (tien netwerk-/ontbijtbijeenkomsten). Deze initiatieven worden ook in 2017 weer georganiseerd.

13.2 ZPP-netwerken

Micro-ondernemers hebben ook behoefte aan informatie over bedrijfsvoering, acquisitie, promotie en samenwerkingspartners. Kennisuitwisseling met andere micro-ondernemers is belangrijk en het ZPP-netwerk Loosduinen is daar een goed voorbeeld van. Dit netwerk is in 2014 opgericht vanuit Stichting voor stad en kerk (STEK) Den Haag en sinds 2015 staat het netwerk op zichzelf gecoördineerd door Bergmann Media. Het biedt een platform aan startende ondernemers of inwoners die ondernemerschap overwegen. Het merendeel van de 90 leden woont in Loosduinen, maar een groeiend aantal komt van elders in Den Haag. Centraal staat kennis en ervaring uitwisselen, elkaar versterken (samenwerken, win-win) en het ruilen/delen van voorzieningen. Meer samenwerking tussen de micro-ondernemers op stadsdeelniveau is positief voor de economie in de wijken en daarom zal de gemeente in 2018 initiatieven die zijn gericht op samenwerking van zpp'ers in de wijken financieel ondersteunen in de opstartfase en bij het organiseren van evenementen.

13.3 MKB Groei Event

Op initiatief van de gemeenteraad is op 1 juni 2016 het eerste MKB Groei Event in de Fokker Terminal georganiseerd. Doelstellingen waren onder andere het verbeteren van de Haagse

¹¹ 155 help een bedrijf, zie <https://www.155.nl>

dienstverlening en het informeren van ondernemers door het organiseren van workshops. Ruim 400 ondernemers hebben het Event bijgewoond. Het Event heeft een gemiddeld cijfer van 7,3 van de aanwezigen gekregen en 75% gaf aan het Groei Event zeker weer te bezoeken als het een vervolg krijgt. Ook in 2017 wordt er weer een MKB Groei Event georganiseerd en wel op dinsdag 13 juni in het World Forum. Centraal staat de vraag hoe de kracht van ondernemers verder kan worden versterkt, zodat ook de economische groei en werkgelegenheid worden gestimuleerd. Onderdelen van het Event zijn een netwerkmarkt, twaalf inspiratiesessies over verschillende thema's, speeddaten en de mogelijkheid om informeel te netwerken. Het Event wordt georganiseerd door de gemeente in samenwerking met Haagse ondernemersnetwerken.

14 Spoor 4: Betaalbare huisvesting

Binnen de grote groep micro-ondernemers kan een onderscheid worden gemaakt tussen ondernemers in de zakelijke dienstverlening en ondernemers in de meer traditionele sectoren als de industrie, bouw (schilders, stukadoors, loodgieters) en transport. Eerder is al opgemerkt dat de zakelijke dienstverleners zich vooral concentreren in het Geuzen- en Statenkwartier, Zeeheldenkwartier, Duinoord en Archipelbuurt ('het zand') en de traditionele sectoren in Rustenburg en Oostbroek, Transvaal, Schilderswijk, Laakkwartier en Valkenboskwartier ('het veen'). De behoefte aan huisvesting van deze twee groepen is verschillend: veel zakelijke dienstverleners werken vanuit huis en als er behoefte is aan contact met andere ondernemers wijken zij uit naar een bedrijfsverzamelgebouw (Facility Point, De Schilde, De Kazerne, Regus, Spaces, Tauro, Tribes, Seats2meet). Micro-ondernemers in de traditionele sectoren hebben behoefte aan kleinschalige bedrijfsruimte, het liefst in de buurt van hun woning voor opslag, verwerking en distributie.

Vanwege het belang om tegemoet te komen aan de behoefte aan vooral kleinschalige bedrijfsruimte (tot 500 m²) is onderzoek gedaan naar de omvang van die behoefte en waar in de stad deze kleinschalige bedrijfsruimte kan worden gerealiseerd. Uit het onderzoek blijkt dat er in Den Haag in totaal 11.500 mensen in kleinschalige bedrijfshuisvesting werken, dat deze bedrijvigheid een groot aandeel heeft in de buurt- en wijkeconomie van de stad en dat er de komende tien jaar een uitbreidingsvraag is van rond de 40.000 m².

14.1 Actieprogramma kleinschalige bedrijfshuisvesting

Van alle stedelijke functies wordt het type kleinschalige bedrijfshuisvesting, ook wel getypeerd als 'drie muren en een roldeur', sterk ondergewaardeerd. De vraag is op dit moment groter dan het aanbod en daarom is extra steun van de gemeente nodig. Het actieprogramma kleinschalige bedrijfshuisvesting, dat gelijktijdig met deze Agenda Micro-ondernemerschap wordt gepresenteerd, heeft het doel om de lokale bedrijvigheid te stimuleren en om het aanbod beter te laten aansluiten op de vraag. Het college stelt 4 miljoen euro beschikbaar voor het realiseren van betaalbare bedrijfsruimte voor het Haagse MKB in de periode 2017 - 2019. De focus hierbij ligt op de realisatie van verzamelgebouwen, bedrijvenhoven en/of solitaire panden in de stadsdelen Escamp, Scheveningen, Segbroek, Loosduinen en Centrum.

14.2 Bedrijventerreinenstrategie

Op de Haagse bedrijventerreinen is zo'n 13% van de Haagse werkgelegenheid te vinden en zo'n 65% van de kleinschalige bedrijfsruimte. Bedrijventerreinen zijn daarmee belangrijk voor de werkgelegenheid en voor de micro-ondernemers in de stad. Op een aantal terreinen (ZKD, Forepark) is sprake van toenemende leegstand van vooral de wat grotere (> 500 m²) bedrijfsruimten en de terreinen Uitenhagestraat en Fruitweg zijn in principe uitstekende locaties voor het realiseren van kleinschalige bedrijfsruimte voor de grote aantallen micro-ondernemers in de traditionele sectoren in de omliggende wijken. Eind 2017 wordt er een nieuwe bedrijventerreinenstrategie gepresenteerd met daarin aandacht voor de mogelijkheid om grootschalige leegstaande bedrijfsruimte te transformeren naar kleinschalige units en om op de bedrijventerreinen meer kleinschalige units toe te voegen.

15 Tijdpad

In deze Agenda Micro-ondernemerschap staan initiatieven beschreven die de slaagkans voor de micro-ondernemers moet vergroten. In tabel 2 zijn deze initiatieven op een rij gezet en van een tijdpad voorzien.

Tabel 2: initiatieven en tijdpad

	Spoor	Organisatie(s)	Initiatief	Wanneer
<i>Spoor 1: Voorbereiding</i>				
1		Gemeente, HHS, OKB	De Haagse Zaak	1 ^e kwartaal 2018
<i>Spoor 2: Ondernemen</i>				
2		Gemeente	Ondernemersportaal bij KvK	4 ^e kwartaal 2017
			Samenwerking DSO - SZW	Continue proces
3		Ondernemershuis	Ondernemershuis gaat virtueel	3 ^e kwartaal 2017
			Ondernemersbootcamp	1 ^e kwartaal 2017
			Haags Ondernemerskwartiertje	3 ^e kwartaal 2017
			ZZP Coöperatie/Broodfonds	4 ^e kwartaal 2017
			B-2-B opdrachtenprikbord	4 ^e kwartaal 2017
			Welkom in Den Haag Ondernemers toolkit	3 ^e kwartaal 2017
<i>Spoor 3: Markt</i>				
4		Ondernemershuis	Tweede ZZP-parade	8 april 2017
			Haagse Ondernemersweek	4 ^e kwartaal 2017
			Coffee Pitch	1 ^e kwartaal 2017
		Gemeente	ZZP Netwerk Loosduinen en andere netwerkorganisaties	1 ^e kwartaal 2018
5		Gemeente	MKB Groei Event	13 juni 2017
		Gemeente	Ondernemersplein	September 2017
<i>Spoor 4: Betaalbare huisvesting</i>				
6		Gemeente	Actieprogramma kleinschalige bedrijfshuisvesting	2 ^e kwartaal 2017
			Bedrijventerreinenstrategie	4 ^e kwartaal 2017

Uiteraard zullen de door de gemeente te nemen initiatieven en te plegen investeringen worden getoetst aan de geldende juridische kaders, zoals het subsidierecht, het staatssteunrecht en de Wet markt en overheid.